

**ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKACISI
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

Рўйхатга олинди:

№ БД – 5230100 – 3.16

2016 йил 9.01



**ИҚТИСОДИЁТНИ ДАВЛАТ ДАВЛАТ ТОМОНИДАН
ТАРТИБГА СОЛИШ УСУЛЛАРИ**

ФАН ДАСТУРИ

Билим соҳаси:	200000	- Ижтимоий соҳа, иқтисод ва ҳуқуқ
Таълим соҳаси:	230000	- Иқтисод
Таълим йўналиши:	5230100	- Иқтисодиёт (иқтисодиёт назарияси)

Тошкент – 2016

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2016 йил “22” о/даги “26”-сонли буйруғининг 8-иловаси билан фан дастури рўйхати тасдиқланган.

Фан дастури Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими йўналишлари бўйича Ўқув-услубий бирлашмалар фаолиятини Мувофиқлаштирувчи Кенгашнинг 2016 йил “9” о/даги “1” – сонли баённомаси билан маъқулланган.

Фан дастури Тошкент давлат иқтисодиёт университетида ишлаб чиқилди

Тузувчилар:

- Т.С.Расулов – ТДИУ “Иқтисодиёт назарияси” кафедраси мудир, иқтисод фанлари доктори, профессор.
- Х.П.Абулкосимов – Мирзо Улугбек номидаги Ўзбекистон Миллий Университети “Макроиқтисодиёт” кафедраси профессори, иқтисод фанлари доктори
- Қ.Қ.Мамбетжанов – ТДИУ “Иқтисодиёт назарияси” кафедраси катта ўқитувчиси, иқтисод фанлари номзоди.

Такризчилар:

- Д.С.Жуманов – Тошкент молия институти “Иқтисодиёт назарияси” кафедраси доценти, иқтисод фанлари номзоди.
- П.З. Хошимов – Мирзо Улугбек номидаги Ўзбекистон Миллий Университети “Иқтисодиёт назарияси” кафедраси доценти, иқтисод фанлари номзоди.
- М.Т.Яхшиева – ТДИУ “Иқтисодиёт назарияси” кафедраси доценти, иқтисод фанлари номзоди.

Фан дастури Тошкент давлат иқтисодиёт университети Кенгашида кўриб чиқилган ва тасвир килинган (2015 йил “30” о/даги “4” – сонли баённома).

КИРИШ

Бозор иқтисодиёти ўзининг объектив қонунилари ҳамда ўзини-ўзи тартиблаш дастаклари, воситалари орқали амал қилади. Аммо бозор иқтисодиётининг ижобий жиҳатлари билан бир қаторда салбий жиҳатлари ҳам мавжуддир. Уларнинг энг асосийси иқтисодиётдаги объектив қонунилар ва муносабатлар, регуляторлар асосида шаклланадиган бозор мувозанати ҳамда мутаносибликларнинг бузилиши оқибатида вужудга келадиган номутаносибликларнинг кучайиши, иқтисодий танглик ва инкирозлардир. Инкирозлар натижасида иқтисодий пасайиш, ишсизлик, инфляциянинг кучайиши, халқ турмуш даражасининг ёмонлашуви содир бўлади. Шу боисдан ҳам давлатнинг иқтисодиётга аралашуви ва уни устувор равишда иқтисодий дастак ва воситалар ёрдамида тартиблаши зарур бўлади. Бу эса замонавий бозор иқтисодиётининг ўзини ўзи тартиблашнинг бозор механизми билан уни давлат томонидан тартибга солиш механизмини уйғунлаштиришни ҳамда унга мос равишда давлат иқтисодий сиёсатини шакллантиришни тақозо этади.

Ушбу вазифаларни амалга ошириш учун давлатнинг иқтисодий сиёсати мамлакатимизда ривожланаётган бозор иқтисодиётини тартиблаш механизмини янада такомиллаштириш ва бозорнинг ўзини-ўзи тартиблашнинг объектив механизми билан уйғунлаштириш муҳим аҳамият касб этади. “Иқтисодиётни давлат томонидан тартибга солиш усуллари” фанини ўқитиш асосида талабаларда иқтисодиётни тартибга солишнинг давлат механизмининг ўзига хос хусусиятлари, шакл ва усул, воситалари, давлатнинг иқтисодий сиёсати тўғрисидаги тизимли, кенг қамровли назарий билим ва амалий кўникмаларини ҳосил қилинади.

Фаннинг мақсад ва вазифалари

Фанни ўқитишдан мақсад - талабаларда иқтисодиётни тартибга солишнинг давлат механизмининг ўзига хос хусусиятлари, шакл ва усул, воситалари, давлатнинг иқтисодий сиёсати тўғрисидаги тизимли, кенг қамровли назарий билим ва амалий кўникмаларини ҳосил қилишдан иборат.

Фаннинг вазифалари - иқтисодиётни тартибга солишнинг бозор механизми билан биргалиқда давлат механизмининг амал қилиш соҳаларини ва шаклларини кўрсатиш; иқтисодиётни бошқариш ва тартибга солишда давлат иқтисодий сиёсатининг ўрни ҳақидаги турли концепцияларни таҳлил этиш ва ривожланган мамлакатлар тажрибаларини ўрганиш; Ўзбекистонда иқтисодиётни тартибга солиш механизмининг шаклланиши ва ривожланиши, давлатнинг бош ислохотчи вазифасини бажариши; давлат иқтисодий сиёсатининг мақсадлари, вазифалари ва уларни амалга оширишнинг йўналишлари, усул ва воситаларини ҳамда иқтисодиётни тартибга солишнинг шакл ва воситаларини таҳлил қилиш; иқтисодиётни тартиблашнинг бозор ва давлат механизмлари уйғунлигини таъминлаш йўналишларини ўргатишдан иборат.

Фан бўйича талабаларнинг билим, кўникма ва малакаларига кўйиладиган талаблар

“Иқтисодиётни давлат томонидан тартибга солиш усуллари” ўқув фанини ўзлаштириш жараёнида бакалавр:

–“Иқтисодиётни давлат томонидан тартибга солиш усуллари” ўқув фанининг предмети;

– асосий категорияларини ва тадқиқот усуллари;

– бозор иқтисодиётининг ўзини ўзи тартибга солиши механизмнинг камчиликлари, салбий оқибатларга, яъни инкирозларга олиб келиши мумкинлиги, бозор иқтисодиётини давлат томонидан тартибга солишнинг зарурлиги;

– давлатнинг иқтисодий вазифалари;

– давлат иқтисодий сиёсати ва иқтисодиётни давлат томонидан тартибга солишнинг назарий асослари, бу борадаги турли назарий концепциялар, давлат иқтисодий сиёсатининг ва иқтисодиётни давлат томонидан тартибга солиш шакллари, усуллари ва воситалари *ҳақида тасаввурга эга бўлиши*;

– давлатнинг иқтисодиёт таркибий тузилишини ўзгартириш ва уни модернизация қилишга қаратилган таркибий-инвестицион сиёсатини;

– давлатнинг аграр, антимонопол, минтақавий, иқтисодиётда хусусий тармоқ ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш ҳамда экология соҳаларидаги сиёсатларининг мақсад ва вазифаларини;

– юқоридагиларни амалга ошириш усулларини ва воситаларини таҳлил қила *билиши ва улардан фойдалана олиши*;

– давлат иқтисодий сиёсатида иқтисодиётни давлат томонидан тартибга солишнинг бюджет-солиқ, пул-кредит воситаларини қўллаш;

– ижтимоий соҳани бошқариш, ижтимоий жараёнларни тартибга солиш усулларини таҳлил қилиш;

– давлатнинг мамлакат иқтисодий хавфсизлигини таъминлаш индикаторларини таҳлил қилиш;

– жаҳон молиявий- иқтисодий инкирози давом этаётган шароитда қўлгина ривожланган мамлакатларда юз бераётган жараёнларга баҳо бериш;

– Ўзбекистонда иқтисодиётни модернизация қилиш, техник ва технологик янгилаш асосида барқарор, мутаносиб ўсишни таъминлашнинг устувор йўналишлари бўйича илмий асосланган хулоса ва таклифларни ҳамда амалий тавсияларни ишлаб чиқиш *кўникмаларига эга бўлиши керак*;

– Ўзбекистон Республикасида иқтисодий ходиса ва жараёнларни таҳлил қилиш ва уни тартибга солишга оид чора-тадбирларни ишлаб чиқиш *малакаларига эга бўлиши керак*.

Фаннинг ўқув режасидаги бошқа фанлар билан ўзаро боғлиқлиги ва услубий жиҳатдан узвийлиги

“Иқтисодиётни давлат томонидан тартибга солиш усуллари” фани мумумқасбий фан ҳисобланиб, 4-5-семестрларда ўқитилади.

Мазкур фанни муваффақиятли ўзлаштириш учун талабалар ўқув режасида кўзда тутилган гумманитар ва ижтимоий (иктисодий назария), математик ва табиий - илмий (олий математика, эхтимоллар назарияси ва математик статистика, иктисодий география ва экология, ахборотлар технологиялари ва тизимлари), умумқасбий (макроиктисодиёт, микроиктисодиёт, иктисодий таълимотлар тарихи, молия ва солиқлар, банк иши, статистика, жаҳон иктисодиёти ва халқаро иктисодий муносабатлар) фанларидан ва махсус ўқув курсларидан етарлича билим ва кўникмаларга эга бўлиши талаб этилади.

Фаннинг ишлаб чиқаришдаги ўрни

Ўзбекистонда иктисодиётни модернизация қилиш, техник ва технологик янгилаш асосида макроиктисодий мувозанатни ва мутаносибликни, юқори, барқарор ўсиш суръатларини таъминлаш, фаол ишбилармонлик ва инвестиция муҳитини янада яхшилаш, инфляция ва ишсизлик даражаларини мақбул даражада ушлаб туриш, аҳолининг иш билан бандлигини ва турмуш даражасини ошириш, мамлакатимиз иктисодий хавфсизлигини ва рақобатбардошлигини, иктисодий - молиявий инкирозларга бардошлигини таъминлаш, жаҳон иктисодиётига интеграцлашиш каби вазифаларни муваффақиятли ҳал этиш давлат иктисодий сиёсати мақсад ва вазифалари ҳамда бозор иктисодиётини давлат томонидан тартибга солиш усуллари ва воситаларининг қай даражада илмий асосланганлиги ҳамда реал воқеликни ҳисобга олиб қўлланилаётганлигига боғлиқ. Шунинг учун “Иктисодиётни давлат томонидан тартибга солиш усуллари” фани давлат томонидан макроиктисодий ва микроиктисодий сиёсатларини амалга ошириш, иктисодиётни тартибга солиш, унинг бозор ва давлат механизмлари амал қилишининг узвийлигини таъминлаш учун илмий-назарий асос бўлиб ҳисобланади.

Фанни ўқитишда замонавий ахборот ва педагогик технологиялар

Талабаларнинг “Иктисодиётни давлат томонидан тартибга солиш усуллари” фанни ўзлаштирилари учун илгор ва замонавий усуллардан фойдаланиш, янги информацион-педагогик технологияларни тадбик қилиш муҳим аҳамиятга эгадир. Фанни ўзлаштиришда дарслик, ўқув ва услубий қўлланмалар, ўқув-услубий мажмуа, маъруза матнлари, тарқатма материаллар, электрон материаллар, виртуал стендлардан фойдаланилади. Маъруза ва амалий машғулотлар давомида “инсерт”, “блиц-сўров”, “кластер”, “аклий ҳужум” каби усул ва техникалардан кенг фойдаланилади. Шунингдек машғулотлар давомида “зиг-заг”, “гуруҳ бўлиб ишлаш”, “инсерт”, “кооп-кооп” ва бошқа шу каби педагогик технологиялардан фойдаланилади.

АСОСИЙ ҚИСМ

1-Модул. Бозор иқтисодиёти шароитида давлатнинг функциялари ва иқтисодий сиёсатининг мақсадлари.

Иқтисодиётни бошқаришнинг бозор механизми, унинг фаолият соҳаси. Фаолият соҳасининг чегаралари. Иқтисодиётга давлатнинг аралашуви ва иқтисодиётни давлат томонидан бошқаришнинг зарурати. Фақат бозор ёки бозор механизми орқали тартибга солиб бўлмайдиган ижтимоий ва тақрор ишлаб чиқариш жараёнлари. Иқтисодиётни давлат томонидан бошқаришдан кўзланган асосий мақсадлар. Иқтисодий сиёсат тушунчасининг мазмуни. Иқтисодий сиёсат элементлари ва тамойиллари. Жамият ва давлат манфаатларининг устуворлиги. Иқтисодиёт субъектларининг ҳокимият органлари билан ўзаро муносабатлари. Иқтисодий ресурс ва даромадларнинг айланишини оқилona бошқариш. Иқтисодий сиёсат технологиялари. Иқтисодий соҳани бошқариш ва тартибга солишнинг маъмурий ва иқтисодий усуллари ва воситалари. Иқтисодий сиёсат мақсадлари. Иқтисодиётни бошқариш ва тартибга солишнинг самарали тизимини яратиш. Сиёсий ва иқтисодий стратегия. Давлат иқтисодий стратегияси турларининг классификацияси. Иқтисодий сиёсат турларининг классификацияси.

2-Модул. Давлат иқтисодий сиёсати ва иқтисодиётни давлат томонидан тартибга солишнинг назарий асослари

Меркантилизм мактаби намоёндалари ва физиократ мактаби асосчиси Франсуа Кэненинг иқтисодиётни бошқаришда давлатнинг роли ҳақидаги назарий қарашлари. Иқтисодий ривожланишда давлатнинг ўрни ҳақида Англия классик сиёсий иқтисод намоёндалари концепцияси. Иқтисодий либерализм, иқтисодий ривожланишда давлатнинг роли муаммолари ва унинг мазмуни. 1929-1933 йиллардаги жаҳон иқтисодий инқирози сабоқлари ва инқирозга учраган иқтисодий либерализм назариясида иқтисодиётни ривожлантиришнинг бозор механизми ўрни ҳақида. Давлатнинг иқтисодий роли ва сиёсати ҳақидаги қарашлар борасида Кейнс инқилоби. Иқтисодиётни давлат томонидан бошқариш усуллари ва шакллари бўйича Кейнс концепциясининг асосий мазмуни. Замонавий назарияда икки муқобил мактабларнинг аралашishi: янги консерватор ва янги кейнчилик. Монетар назария ва сиёсатнинг иқтисодиётни тартибга солиш воситалари. Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозининг келиб чиқиш сабаблари ва хусусиятлари.

3-Модул. Иқтисодий ислохотлар ва иқтисодиётни давлат томонидан тартибга солиш механизмнинг шаклланиши

Иқтисодиётни давлат томонидан тартибга солиш механизми. Ўзбекистонда иқтисодий ислохотлар мақсади ва стратегияси. Давлатнинг бош ислохотчи сифатидаги вазифалари. Собик тоталитар тузумнинг иқтисодиётни бошқариш

органлари ва уларнинг марказлаштирилган, маъмурий-буйруқбозлик бошқариш усулларининг салбий оқибатлари. Ўзбекистонда ижтимоий йўналтирилган бозор иқтисодиётига ўтиш шароитида институционал(маъмурий) ислохотларининг зарурлиги ва мақсади. Институционал(маъмурий) ислохотларнинг асосий йўналишлари. Институционал(маъмурий) ислохотлар ва иқтисодиётни бошқариш тизимининг тубдан ўзгартирилиши жараёнлари. Иқтисодиётни давлат томонидан бошқаришнинг янги тизимининг яратилиши. Давлатнинг иқтисодиётни тартибга солишга қаратилган янги стратегияси ва сиёсатининг мақсади, вазифалари ва асосий йўналишлари. Жаҳон молиявий-иқтисодий инкирози давом этаётган шароитда Ўзбекистонда давлат иқтисодий сиёсатининг иқтисодиётни тартибга солиш механизми фаолиятининг ижобий натижалари.

4-модул. Ўзбекистонда давлат мулкани хусусийлаштириш ва бошқариш-иқтисодиётни тартибга солиш воситаси

Давлат мулки ва тадбиркорлиги. Иқтисодий сиёсатда давлат мулкнинг ўрни ва аҳамияти масаласи. Давлат мулкнинг бозор иқтисодиётини давлат томонидан тартибга солишдаги ўрни ва аҳамияти. Иқтисодиётнинг давлат ва хусусий секторларининг ўзаро алоқадорлиги ҳамда таъсири. Давлат тадбиркорлиги ва унинг иқтисодиётни тартибга солишдаги ўрни ва аҳамияти. Давлат томонидан хусусий бизнес ва тадбиркорликнинг ривожланишини рағбатлантириш механизми. Давлатнинг мулкчилик муносабатларини тартибга солиш сиёсати. Ўзбекистонда давлат мулкани хусусийлаштиришнинг мақсади ва босқичлари. Давлат мулкани хусусийлаштиришнинг ҳозирги босқичининг ўзига хос хусусиятлари. Давлат мулкани бошқариш. Давлат мулкнинг хусусий сектор ривожланишини қўллаб-қувватлашдаги аҳамияти. Давлат хариди ва унинг ички бозорни, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришдаги аҳамияти. Хусусий мулк ва мулкчилик муносабатларининг давлат томонидан ҳимоя қилиниши ва қафолатланиши. Давлат мулкани хусусийлаштириш ва бошқариш самарадорлигини ошириш йўллари

5-модул. Ижтимоий-иқтисодий ривожланишни дастурлаш, прогнозлаштириш ва режалаштириш

Ижтимоий-иқтисодий ривожланишни дастурлаш ва прогнозлаштиришнинг зарурлиги ва аҳамияти. Прогнозлаштиришнинг иқтисодий сиёсатда тўтган ўрни. Прогнозлар классификацияси: фаол ва пасив, макроиқтисодий ва микроиқтисодий, узок ва ўрта муддатли прогнозлар. Илмий прогнозлаштиришнинг принциплари ва прогнозларни ишлаб чиқиш босқичлари, усуллари. Дастурлаш ва режалаштириш давлатнинг иқтисодий бошқаруви функциялари сифатида. Дастурли-мақсадли режалаштириш назариясининг асослари. Мақсадли дастурлар классификацияси ва уларни ишлаб чиқиш принциплари ва босқичлари. Директив режа. Индикатив режалаштириш. Иқтисодиётни дастурлаш, прогнозлаштириш, режалаштириш

воситалари ёрдамида давлат томонидан тартибга солишнинг ўзига хос хусусиятлари ва аҳамияти. Ривожланган мамлакатларнинг прогнозлаштириш, дастурлаш ва режалаштириш борасидаги тажрибалари. Ўзбекистонда ижтимоий-иқтисодий ривожланишни прогнозлаштириш ва дастурлаш. Мамлакатимизда амалга оширилаётган иқтисодий дастурнинг устувор йўналишлари. Энг муҳим тармоқ, соҳаларни ривожлантириш дастурлари.

6-модул. Иқтисодиётда монополизмга қарши сиёсат ва рақобатни ривожлантириш

Рақобатнинг категориясининг моҳияти ва шакллари. Рақобатлашиш усуллари. Рақобатнинг вазифалари ва унинг бозор иқтисодиётидаги аҳамияти. Рақобатнинг бозор иқтисодиётини тартибга солишдаги роли. Монополия ва унинг вужудга келиш сабаблари. Иқтисодий монополизм ва унинг салбий оқибатлари. Давлатнинг иқтисодий монополизмга қарши сиёсати ва унинг асосий йўналишлари, усуллари. Ривожланган мамлакатларда антимонопол сиёсатни амалга оширилиши тажрибалари. Ўзбекистонда давлатнинг рақобат сиёсати. Давлат томонидан рақобатни қўллаб қувватлаш ва рағбатлантириш мақсадлари ҳамда йўналишлари Ўзбекистон Республикасининг “Рақобат тўғрисида”ги Қонунининг мазмуни ва унинг монополистик фаолиятни тартибга солиш ҳамда рақобатни ривожлантириш, химоя қилишдаги аҳамияти. Рақобатни янада ривожлантириш ва химоя қилишни кучайтириш йўллари.

7-модул. Бозор иқтисодиётида нархнинг регуляторлик вазифаси ва давлатнинг нарх ҳамда инфляцияга қарши сиёсатлари

Нарх ва қийматнинг замонавий назарияси - меҳнатнинг қиймати ва қийматни қайта тақсимлаш назариясининг синтези сифатида. Меҳнатнинг қиймати назарияси ва қайта тақсимланган қиймат назарияларининг замонавий назариядан фарқи. Собиқ Совет иттифоқи ва унинг республикаларидаги марказлашган-режали иқтисодиётда нарх белгилашнинг бозор иқтисодиётидаги нарх белгилашдан фарқи. Давлатнинг ижтимоий сиёсатида нарх белгилашнинг ўрни. Бозор иқтисодиётида нарх кўринишлари. Нарх ва унинг бозор иқтисодиётидаги вазифалари. Нархнинг регуляторлик вазифаси ва унинг бозор иқтисодиётини тартиблашдаги аҳамияти. Давлатнинг нарх сиёсатининг мақсад ва вазифалари. Давлат нарх сиёсатини амалга оширишнинг асосий усуллари вавоситалари. Европа Иттифоқи мамлакатлари, Япония, МДХ мамлакатлари ва АҚШ да кишлоқ хўжалиги маҳсулотларини нархини бошқариш хусусиятлари. Давлатнинг инфляцияга қарши сиёсатининг мақсади, усуллари. Жаҳон молиявий-иқтисодий инкирози шаротида инфляцион жараёнларнинг хусусиятлари ва уни олдини олиш чоралари.

8-модул. Иқтисодий ётти давлат томонидан тартибга солишнинг бюджет-солик сиёсати воситалари

Давлат бюджети – давлат молия фондининг асоси ва иқтисодий ётти давлат томонидан бошқаришнинг мухим шакли сифатида. Бозор иқтисодий мамлакатларида давлат бюджети ва ЯИМ мутаносиблиги давлат иқтисодий салоҳиятини кўрсатувчи кўрсаткич сифатида. Давлатнинг бюджет сиёсати. Аҳолининг ижтимоий қатлами, мамлакат ҳудудлари, иқтисодий тармоқлари ўртасида давлат бюджети ресурсларининг тақсимланиши иқтисодий ётти давлат бошқаруви кўрсаткичи сифатида. Ўзбекистон давлат бюджети ва унинг шаклланиши ва тақсимланишининг хусусиятлари. Солик ва унинг вазифалари. Солик ва иқтисодий ўсиш. Давлатнинг фискал сиёсати. Солик имтиёзлари алоҳида ишлаб чиқариш турларини рағбатлантириш воситаси сифатида. Солик имтиёзларининг асосий кўринишлари: солик кредити, тезлаштирилган амортизация, товар ишлаб чиқарувчиларни рағбатлантириш, чет эл инвестицияларини жалб қилувчи имтиёзлар, баъзи ишлаб чиқариш кўринишларини солиқлардан озод қилиш. Ўзбекистонда солик тизимини янада такомиллаштириш ва унинг рағбатлантирувчилик ролини кучайтириш йўллари.

9-модул. Иқтисодий ётти тартибга солишда давлатнинг пул-кредит сиёсати воситалари

Пул ва пул муомаласи, пулга бўлган талаб ва пул таклифи. Давлатнинг пул муомаласини тартибга солиши. Пул эмиссияси ва уни назорат қилиш. Кредит ва банк тизимининг бозор иқтисодий ёттидаги вазифалари. Давлатнинг монетар сиёсати ва унинг иқтисодий ётти тартибга солишдаги аҳамияти. Пул-кредит сиёсати воситаларининг иқтисодий ётти тартибга солишдаги роли. Ўзбекистоннинг кредит тизими. Ўзбекистоннинг банк тизими ва унинг ривожланиш босқичлари. Иқтисодий ётти, бизнес ва хусусий тадбиркорликни кредитлаш ва молиявий қўллаб-қувватлаш. Ривожланган мамлакатларда иқтисодий ётти пул-кредит воситалари орқали тартибга солишда муаммолари. Жаҳон молиявий – инкирозининг юз бериш сабаблари. Ўзбекистонда жаҳон молиявий-иқтисодий инкирозининг салбий оқибатларини юмшатишда банк тизимининг роли. Пул-кредит тизимини тартибга солишни янада такомиллаштириш йўналишлари.

10-модул. Жамиятнинг ижтимоий соҳаси ва давлатнинг ижтимоий сиёсати

Жамият ижтимоий соҳаси, унинг таркиби ва жамият ривожланишидаги роли. Ижтимоий сиёсат тушунчасининг мазмуни. Ижтимоий йўналтирилган бозор иқтисодий ётти ва ижтимоий сиёсат тушунчаларининг ўзаро боғлиқлиги. “Ижтимоий давлат” тушунчасининг мазмуни. Ижтимоий сиёсатни амалга оширишнинг асосий чора-тадбирлари. Аҳоли турмуш даражасини ошириш самарали ижтимоий сиёсатнинг мақсади эканлиги. Ижтимоий соҳада давлат

бошқарувнинг шакллари ва улуши. Ўзбекистонда давлатнинг бандлик сиёсати ва аҳолини иш билан таъминлаш йўллари. Даромадлар сиёсати ва аҳоли турмуш даражасини ўстириш. Кам таъминланган аҳолини ижтимоий ҳимоялаш. Ўзбекистонда кучли ижтимоий сиёсат механизмининг ва кам таъминланган аҳолини ижтимоий ҳимоялаш тизимининг шаклланиши ва ривожланиши. Давлатнинг таълим, соғлиқни сақлаш, маданият ва спорт соҳаларидаги сиёсатининг мақсадлари ва уларни амалга оширишнинг йўналишлари. Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози шароитида Ўзбекистонда аҳолини ижтимоий қўллаб-қувватлаш ва турмуш даражасини оширишнинг устувор йўналишлари.

11-модул. Давлатнинг иқтисодий хавфсизликни таъминлаш вазифалари

Иқтисодий хавфсизликнинг моҳияти ва уни таъминлашнинг аҳамияти. Иқтисодий хавфсизликнинг намоён бўлиш шакллари. Мамлакат иқтисодий хавфсизлиги кўрсаткичлари индикаторлари. Давлат томонидан иқтисодий хавфсизликни таъминлаш мақсадлари вазифалари. Иқтисодий хавфсизликни таъминлашнинг устувор йўналишлари. Ўзбекистонда ички ижтимоий-иқтисодий хавфсизликни таъминлашда эришилган натижалар истикбол йўналишлар. Мамлакатимизда жаҳон молиявий-иқтисодий инқироз шароитида ташқи иқтисодий хавфсизликни таъминлаш масалалари. Ўзбекистоннинг халқаро иқтисодий ва молиявий ташкилотлар, уюшмалар фаолиятида иштироки билан боғлиқ иқтисодий хавфсизликни таъминлаш йўллари. Мамлакатнинг иқтисодий рақобатбардошлиги ва иқтисодий хавфсизлигини таъминлашнинг узвий боғлиқлиги.

12-модул. Бозор иқтисодиётида давлатнинг макроиқтисодий мувозанатни таъминлаш ва инқирозга қарши сиёсати

Макроиқтисодий мувозанат ва унинг бозор иқтисодиётида намоён бўлиш шакллари. Давлатнинг макроиқтисодий барқарорлаштириш сиёсати. Иқтисодий цикл ва инқирозларнинг келиб чиқиш сабаблари. Иқтисодий инқирозларнинг турлари. Глобал молиявий-иқтисодий инқирознинг келиб чиқиш сабаблари. Жаҳон молиявий инқирози шароитида Ўзбекистонда макроиқтисодий барқарорликни таъминлашда давлат сиёсатининг устувор йўналишлари. Ислохотларни чуқурлаштириш, мамлакатимизни янгилаш ва модернизация қилиш, инқирозга қарши чоралар дастурининг бажарилиши ҳамда макроиқтисодий мувозанатни таъминланиши. Ҳозирги даврда глобал молиявий-иқтисодий инқирознинг ҳамон давом этиши сабаблари ва унинг ривожланган мамлакатлар иқтисодиётига салбий таъсир этиши тенденциялари. Ўзбекистоннинг инқирозга қарши чоралар дастурининг мақсади, йўналишлари ва амалга оширилиши. Глобал молиявий-иқтисодий инқирози давом этиши шароитида Ўзбекистон иқтисодиётини барқарор ва мутаносиб ривожлантириш истикбол йўналишлари.

13-модул. Давлатнинг таркибий-инвестициявий сиёсати

Иқтисодийнинг таркибий тузилиши. Иқтисодий таркибий тузилишидаги силжиш ва ўзгаришлар, уларни белгилаб берувчи омиллар. Давлат таркибий сиёсатининг мазмуни, зарурлиги ва ижтимоий-иқтисодий аҳамияти. Таркибий сиёсатнинг мақсади, принциплари ва йўналишлари. Ўзбекистонда иқтисодий таркибий тузилишини ўзгартиришнинг зарурлиги. Ўзбекистонда давлатнинг таркибий сиёсатининг ўзига хос хусусиятлари. Чуқур таркибий ўзгаришларни ва иқтисодийни диверсификация қилишни амалга оширишнинг асосий босқичлари ва йўналишлари.

Инвестициялар ва инвестицион фаолият. Инвестиция сиёсатининг мазмуни ва унинг давлат иқтисодий сиёсатидаги ўрни. Инвестиция соҳасидаги давлатнинг узоқ муддатли стратегияси ва унинг устувор жиҳатлари. Ўзбекистонда давлат инвестицион сиёсатининг мақсадлари ва асосий йўналишлари. Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни миллий иқтисодийга жалб этишни рағбатлантириш. Инвестицион фаолиятни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш механизмини такомиллаштириш масалалари. Аҳоли жамғармаларини ва корхоналарнинг ўз маблағларини инвестиция жараёнларига жалб этишни рағбатлантириш йўллари.

14-модул. Аграр соҳани давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб – қувватлаш

Давлат аграр сиёсатининг моҳияти ва мақсади. Қишлоқ хўжалиги соҳасига давлат аралашувининг зарурлиги ва ижтимоий-иқтисодий аҳамияти. Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариш таркибини тубдан ўзгартириш зарурати. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларига давлат буюртмаси. Фермерликни ривожлантиришда давлатнинг роли. Қишлоқ хўжалиги ривожланишини давлат томонидан қўллаб-қувватлашнинг асосий йўналишлари. Ўзбекистонда аграр соҳада олиб борилаётган ислохотларнинг ўзига хос хусусиятлари. Аграр соҳадаги мулккий, молия, нарх соҳаларидаги ҳамда ер ва сув ислохотлари. Бозор иқтисодийга хос аграр-иқтисодий муносабатларнинг шаклланиши ва ривожланиши. Аграр соҳада хўжалик юритиш шакллари. Ўзбекистонда фермер ва деҳқон хўжаликлари фаолиятини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш йўналишлари. Аграр соҳада мажмуаси ва уни ривожлантириш йўналишлари.

15-модул. Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятининг давлат томонидан тартибга солиниши.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг миллий иқтисодийда тутган ўрни ҳамда ижтимоий-иқтисодий аҳамияти. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни қўллаб-қувватлашда давлатнинг иқтисодий сиёсати. Давлат иқтисодий сиёсатининг асосий йўналишлари. Давлатнинг хусусий тармок ва тадбиркорлик фаолиятини тартибга солишининг усул ва воситалари. Давлат томонидан ишбилармонлик-бизнес учун амалий қулай шароит ва муҳитнинг

туғдириб берилиши. Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик ривожланишини рағбатлантириш ва қўллаб-қувватлаш тизими. Тадбиркорлик субъектлари ҳуқуқларининг устуворлиги ҳақидаги принципнинг жорий этилиши. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик ривожланишини рағбатлантириш учун берилган имтиёз ва преференциялар. Ўзбекистонда тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари ва уларни ҳимоя қилишда давлат ҳокимияти ва бошқаруви органларининг вазифалари. Ўзбекистон иқтисодиётида хусусий секторнинг улуши ва аҳамиятини тубдан ошириш чора-тадбирлари. Хусусий мулк ва секторнинг устуворлигини амалда таъминлаш, уни қўллаб-қувватлаш ва дахлсизлигини кафолатлашнинг истиқбол йўналишлари.

16-модул. Давлатнинг минтақавий сиёсати ва ҳудудлар ривожланишининг истиқболлари

Минтақавий иқтисодиёт. Давлат минтақавий сиёсатининг моҳияти, принциплари ва мақсадлари. Иқтисодий ҳудудларни комплекс ривожлантириш. Ҳудудларнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиш даражаларидаги фарқлар ва уларни тенглаштириш муаммолари. Ҳудудларро меҳнат таксимотини оқилонлаштириш ва ишлаб чиқариш кучларини жойлаштириш. Ҳудудлар ривожланишини давлат томонидан тартибга солишнинг маъмурий ва иқтисодий усуллари ҳамда воситалари. Давлатнинг ҳудудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш дастурлари. Ўзбекистонда минтақавий сиёсатнинг ўзига хос хусусиятлари. Ҳудудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш давлат дастурлари ва уларни амалга ошириш йўллари. Ҳудудларнинг ривожланиш даражаларини бир-бирларига яқинлаштириш чора-тадбирлари. Давлатнинг минтақавий сиёсатини такомиллаштириш йўналишлари.

17-модул. Давлатнинг табиий ресурслардан фойдаланиш жараёнларини тартибга солиши ва экология соҳасидаги сиёсати

Табиий ресурслардан фойдаланишни бошқариш тизими ва атроф-муҳитни сақлаш. Давлатнинг экологик сиёсатининг шаклланиши. Давлатнинг табиатдан фойдаланиш вазифалари. Атроф-муҳит мониторинги. Экологик меъёрлаштириш. Экологик стандартлар. Давлатнинг экологик экспертизаси. Экологик лицензиялаштириш. Экологик назорат. Экологияни давлат томонидан ҳимоя қилишнинг иқтисодий механизми. Табиий ресурслар ва объектларнинг кадастри. Экологик молиялаштириш. Экологик суғурталаш фондлари. Табиий ресурслардан фойдаланиш ва атроф-муҳитни ҳимоя қилиш жараёнларини бошқариш бўйича давлат органларининг вазифалари. Ўзбекистонда табиатдан фойдаланиш ва атроф-муҳитни ҳимоя қилишнинг ўзига хос хусусиятлари. Ўзбекистон Республикасининг “Экологик назорат тўғрисида”ги Қонуни ва унинг аҳамияти. Давлатнинг экологик сиёсатини такомиллаштириш йўллари.

18-модул. Ўзбекистонда ташқи иқтисодий фаолиятнинг давлат томонидан тартибга солиниши

Ташқи иқтисодий фаолиятнинг асосий йўналишлари ва уларни тартибга солиш принциплари. Илмий асосга эга бўлган ташқи иқтисодий стратегия ва сиёсат. Давлатнинг ташқи иқтисодий сиёсати ва унинг таркибий қисмлари. Давлатнинг ташқи савдо сиёсати. Экспорт сиёсати. Импорт сиёсати. Ташқи савдони давлат томонидан тартибга солиш механизми. Давлатнинг божхона сиёсати ва унинг мақсади, усуллари. Божхона иши. Бож тўловлари. Демпинг ва антидемпинг, экспорт ва импорт товар оқимларини квоталаш. Лицензиялаш. Ўзбекистонда ташқи иқтисодий сиёсатнинг ўзига хос хусусиятлари. Ташқи савдо сиёсатини фаоллаштириш йўллари. Ўзбекистоннинг жаҳон хўжалик тизимига интеграциялашув механизmlари. Ўзбекистоннинг халқаро иқтисодий ташкилотларида иштирок этишини давлат томонидан тартибга солиши. Мамлакат иқтисодий рақобатбардошлигини таъминлашда давлатнинг роли ва вазифалари. Давлатнинг ташқи иқтисодий сиёсатини такомиллаштириш йўллари.

Амалий машғулотларнинг тахминий рўйхати

1. Бозор иқтисодиёти шароитида давлатнинг функциялари ва иқтисодий сиёсатининг мақсадлари.
2. Давлат иқтисодий сиёсати ва иқтисодиётни давлат томонидан тартибга солишнинг назарий асослари.
3. Ўзбекистонда ислохотлар ва давлат иқтисодий сиёсатининг иқтисодиётни тартибга солиш механизмининг шаклланиши.
4. Ўзбекистонда давлат мулкани хусусийлаштириш ва бошқариш-иқтисодиётни тартибга солиш воситаси.
5. Ижтимоий-иқтисодий ривожланишни дастурлаш, прогнозлаштириш ва режалаштириш.
6. Иқтисодиётда монополизмга қарши сиёсат ва рақобатни ривожлантириш.
7. Бозор иқтисодиётда нархнинг регуляторлик вазифаси ва давлатнинг нарх ҳамда инфляцияга қарши сиёсатлари.
8. Иқтисодиётни давлат томонидан тартибга солишнинг бюджет-солик сиёсати воситалари.
9. Иқтисодиётни тартибга солишда давлатнинг пул-кредит сиёсати воситалари.
10. Давлатнинг таркибий-инвестициявий сиёсати.
11. Давлатнинг аграр сиёсати ва унинг Ўзбекистондаги хусусиятлари.
12. Давлатнинг иқтисодиётда хусусий тармоқ ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш сиёсати.
13. Давлатнинг минтакавий сиёсати ва худудлар ривожланишининг истикболлари.

14. Давлатнинг табиий ресурслардан фойдаланиш жараёнларини тартибга солиши ва экология соҳасидаги сиёсати.

15. Давлатнинг ташки иктисодий фаолиятни тартибга солиш сиёсати.

Лаборатория ишларини ташкил этиш бўйича кўрсатмалар

Фан бўйича лаборатория ишлари намунавий ўқув режада кўзда тутилмаган.

Курс ишини ташкил этиш бўйича услубий кўрсатмалар

Фан бўйича курс иши намунавий ўқув режасида режалаштирилмаган.

Мустақил таълимни ташкил этишнинг шакли ва мазмуни

Талаба мустақил таълимнинг асосий мақсади – ўқитувчининг раҳбарлиги ва назоратида муайян ўқув ишларини мустақил равишда бажариш учун билим ва кўникмаларни шакллантириш ва ривожлантириш.

Талаба мустақил ишини ташкил этишда қуйидаги шакллардан фойдаланилади:

- айрим назарий мавзуларни ўқув адабиётлари ёрдамида мустақил ўзлаштириш;
- берилган мавзулар бўйича ахборот (реферат, тақдимот) тайёрлаш;
- назарий билимларни амалиётда қўллаш;
- махсус адабиётлар бўйича фаннинг бўлим ёки мавзулари устида ишлаш;
- талабаларнинг ўқув-илмий тадқиқот ишларини бажариш билан боғлиқ бўлган фаннинг бўлим ва мавзуларини чуқур ўрганиш;
- кейс-стадилар ва ўқув лойиҳаларини мустақил бажара олиш;
- фаол ва муаммоли ўқитиш услубидан фойдаланиладиган ўқув машғулотларини ўзлаштириш;
- илмий мақола, тезислар, турли илмий анжуманларга маъруза тайёрлаш ва х.к.

Мустақил ишни ташкил этиш бўйича услубий кўрсатма ва тавсиялар, кейс-стади, вазиятли масалалар тўплами ишлаб чиқилади. Унда талабаларга асосий маъруза мавзулари бўйича амалий топширик, кейс-стадилар ечиш услуби ва мустақил ишлаш учун вазифалар белгиланади.

Тавсия этиладиган мустақил ишларнинг мавзулари

1. Ўзбекистонда давлат иктисодий сиёсатининг мақсадлари, принциплари ва асосий йўналишлари
2. Ўзбекистоннинг ижтимоий-иктисодий ривожланишини прогноزلаштириш ва мақсадли дастурлашнинг механизми
3. Давлатнинг солиқ-бюджет сиёсати воситаларининг иктисодиётни тартибга солишдаги роли

4. Давлатнинг монетар сиёсати воситаларининг иқтисодий тартибга солишдаги роли

5. Давлатнинг рақобат сиёсати ва мамлакатда рақобат муҳитини шакллантириш йўллари

6. Давлатнинг аграр сиёсати ва қишлоқ хўжалигидаги ислохотлар

7. Давлатнинг минтақавий сиёсати ва ҳудудлар ривожланиши даражаларидаги фарқларни камайтириш йўллари

10. Давлатнинг экологик назорат воситалари ва усуллари

11. Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози ҳамон давом этаётган шароитда давлатнинг фаол экспорт сиёсатини амалга ошириш механизми

12. Корхоналарнинг ташқи бозорга чиқишларини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш механизмини такомиллаштириш йўллари

Дастурнинг ахборот-услубий таъминоти

Мазкур фанни ўқитиш жараёнида таълимнинг замонавий илғор интерфаолусулларидан, педагогик ва ахборот-коммуникация технологияларининг презентация (тақдимот), мултимедиа ва электро-дидактик технологиялардан фойдаланилади. Амалий машғулотларда аклий ҳужум, кластер, блиц-сўров, гуруҳ билан ишлаш, инсерт, тақдимот, кейс-стади каби усул ва техникалардан кенг фойдаланилади.

Фойдаланиладиган адабиётлар рўйхати

Асосий адабиётлар

1. Абулкасимов Ҳ.П. Макроиқтисодий тартибга солиш ва Ўзбекистоннинг барқарор ривожланиши.- Т.:Akademiya, 2011.-186 бет.

2. Абулкасимов Ҳ.П. Иқтисодий тартибга солишнинг бозор ва давлат механизмлари.-Т.:Akademiya,2012.- 455 бет

3. Abulkasimov H., Xamraev O. Iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solish.- Т.: “Iqtisod-moliya”, 2014. - 304bet

Қўшимча адабиётлар

1. Каримов И.А. Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишнинг йўллари ва чоралари. – Т.: Ўзбекистон, 2009. - 56 б.

2. Бекмуродов А., Болтабоев М., Ғойибназаров Б., Амонбоев М., Тошхўжаев М. Ўзбекистон иқтисодий тартибга солишнинг либераллаштириш йилларида. 1-қисм. Макроиқтисодий сиёсат ва иқтисодий ислохотлар. Т.: ТДИУ, 2005. – 60 б.

3. Шодмонов Ш.Ш., Ғафуров У.В. Иқтисодий назарияси (дарслик). – Т., «Фан ва технология», 2010. – 784 б.

4. Государственное регулирование рыночной экономики. Авторский коллектив под. рук. проф. В. И. Кушлина. М. Экономика, 2000 г.

5. Грицюк Т. “Государственное регулирование экономике” 2005г.
6. Маликов Т.С., Жалилов П.Т. Бюджет – солиқ сиёсати.-Т.: Академнашр, 2011.
7. Шахмалов Ф. Государство и экономика: основы взаимодействия. - Москва: Экономика, 2000.

Интернет сайтлари.

1. www.stat.uz
2. www.uza.uz
3. www.ceep.uz
4. www.internetindicators.com
5. www.economyworld.org